

**ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаніка”
Факультет психології**

**ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ
ДО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ З ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

1. Предмет, завдання, структура та методи вікової психології
2. Методологічні проблеми вікової психології
3. Поняття про розвиток, дозрівання і ріст
4. Принципи, закономірності, критерії та фактори психічного розвитку.
5. Поняття про вік. Основні підходи та критерії вікової періодизації (К. Бюлер, Б. Зазо, З. Фройд, Л. Кольберг, Е. Еріксон, Ж. Піаже, Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін та ін.).
6. Передумови виникнення дитячої психології як самостійної науки (І.Ф. Герберт, К.Д. Ушинський, У. Джеймс, Г. Мюнстенберг, В. Прейер та ін.).
7. Виникнення та розвиток вікової психології на початку ХХ століття (Ст. Холл, Д. Селі, В. Штерн, Е. Клапаред, К. Бюлер, Ш. Бюлер та ін.).
8. Біологічний підхід до розвитку (теорія рекапітуляції Ст. Холла, теорія дозрівання А. Гезелла, етологічна теорія К. Лоренца).
9. Психодинамічний підхід до розвитку (теорія психосексуального розвитку З. Фрейда, психосоціальна теорія Е. Еріксона).
10. Біхевіористський підхід до розвитку (теорія оперантного зумовлення Б. Скіннера, соціально-когнітивна теорія А. Бандури).
11. Когнітивно-генетичний підхід до розвитку (теорія розвитку дитячого інтелекту Ж. Піаже).
12. Контекстуальний підхід до розвитку (культурно-історична теорія Л.С. Виготського, теорія екологічних систем У. Бронфенбреннера).
13. Теорія конвергенції В. Штерна.
14. Теорія морального розвитку Л. Кольберга.
15. Теорії розвитку у вітчизняній психології (С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв, О.В. Запорожець, Б.Г. Ананьєв, П.Я. Гальперін, А.В. Петровський, Д.Б. Ельконін, Г.С. Костюк та ін.).
16. Взаємозв'язок навчання та розвитку особистості: основні концепції (Е. Торндайк, Ж. Піаже, Л.С. Виготський).
17. Пренатальний ріст та розвиток дитини. Вплив зовнішнього середовища на пренатальний розвиток дитини. Криза народження.
18. Психологічна характеристика періоду новонародженості. Розвиток орієнтації в оточуючому світі (сенсорний та перцептивний розвиток) у немовлячому віці.
19. Когнітивний розвиток у немовлячому віці. Поняття про знаково-символічну функцію свідомості.
20. Криза першого року життя. Центральні психологічні новоутворення немовлячого періоду.

21. Особливості пізнавальної сфери в ранньому віці: сприймання, увага, пам'ять, мислення. Якісні і кількісні характеристики словникового запасу дітей раннього віку.
22. Становлення Я-концепції у ранньому віці. Криза 3-х років: симптоми, шляхи подолання.
23. Загальна характеристика психічного розвитку дошкільника.
24. Гра як провідна діяльність і основний рушій розвитку в дошкільному дитинстві.
25. Соціалізація та розвиток особистості у дошкільному віці. Ідентифікація та его-ідентичність.
26. Готовність дитини до навчання у школі: основні критерії. Криза семи років.
27. Навчання та когнітивний розвиток у молодшому шкільному віці. Причини та шляхи подолання шкільної неспішності.
28. Розвиток емоційно-вольової та мотиваційної сфер у молодшого школяра.
29. Особливості психічного та особистісного розвитку в підлітковому віці. Моральний розвиток у підлітковому віці (Л. Кольберг, Л.І. Божович).
30. Теоретичні підходи до проблеми підліткової кризи (Ст. Холл, Е. Шпрангер, В. Штерн, Ш. Бюлер, Е. Еріксон, Ж. Піаже, Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін).
31. Акцентуації характеру в підлітковому віці.
32. Чинники психічного розвитку в ранній юності. Внутрішня позиція і формування життєвих планів.
33. Особистісне та професійне самовизначення в ранній юності. Етапи становлення професійного самовизначення.
34. Психосоціальний розвиток у період ранньої дорослості.
35. Професійна підготовка та вибір професійного шляху у ранньому дорослому віці.
36. Сім'я і батьківство. Гендерна рівність, прийняття гендерних ролей та стратегії сімейного виховання.
37. Середня дорослість: особливості емоційного та когнітивного розвитку.
38. Причини та наслідки кризи середнього віку.
39. Загальна характеристика періоду пізньої зрілості. Старіння: фізіологічні, психологічні та соціальні причини.
40. Особистісний та соціальний розвиток у похилому віці. Екзистенційна криза: шляхи подолання.

Рекомендована література до курсу

1. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. Вікова психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 376 с.
2. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.
3. Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Д Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т.М. Дзюба, О.Г. Коваленко; за ред. проф. В. Ф. Моргуна. – П., 2013. – 172 с.

4. Ушакова І.М. Геронтопсихологія: підручник / І.М. Ушакова. – Х.: НУЦЗУ, 2014. – 236 с.
5. Крайг Г. Психологія розвитку. – СПб.: Пітер, 2000. – 992 с.
6. Психологія людини від народження до смерті. - СПб.: Прайм-Єврознак, 2002. - 656 с. - (Серія «Психологічна енциклопедія»). ISBN 5-93878-029-2

ОСНОВНІ ЗАПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «Загальна психологія»

1. Свідомість людини. Базові складові свідомості: понятійні знання, самосвідомість, цілепокладання, ставлення. Підсвідомі й несвідомі феномени у психіці людини.
2. Основні функції психіки з позицій теорії еволюції Ч. Дарвіна.
3. Функції нервової системи і психіки та «зворотний зв'язок» у вченні І. М. Сеченова.
4. Психологія сигнального зв'язку (умовного рефлексу) у вченні І. П. Павлова.
5. Предмет загальної психології. Місце психології в системі наук та місце загальної психології в структурі психологічних знань.
6. Психофізіологічна проблема (співвідношення мозку і психіки). Зв'язок мозку і психіки за принципом кодування інформації.
7. Електричні подразнення (вживлені електроди) та електроенцефалограма (ЕЕГ) як методи вивчення мозку і психіки.
8. Вплив на мозок і психіку людини психотропних речовин.
9. Функції, види та властивості уваги.
10. Відчуття. Рецептор. Аналізатор. Перекодування в аналізаторі. Модальність відчуття. Синестезія.
11. Екстероцептивні відчуття. Дистантні і контактні відчуття.
12. Інтероцептивні відчуття. Органічні і пропріоцептивні відчуття.
13. Співвідношення сили подразника та інтенсивності відчуття. Пороги відчуттів. Чутливість органу чуття. Закон Бугера-Вебера. Закон Вебера-Фехнера. Сенсibiliзація.
14. Предметність (об'ємність) сприймання та її фактори (перспективне скорочення, перекривання, розподіл світла й тіней, повітряна перспектива, руховий паралакс).
15. Структурність сприймання та її фактори (перепади світла й тіней та забарвлень, близькість, подібність, плавність, неперервність, завершеність, простота, симетричність).
16. Цілісність сприймання. Сенсомоторна схема. Перцептивна модель.
17. Константність і вибіркoвість сприймання. Перцептивна модель.
18. Уява. Уявлення. Фантазія.
19. Функціональна сутність інтелекту і мислення.
20. Наочно-дійове мислення. Наочно-образне мислення.
21. Понятійне мислення. Зв'язки мислення і мовлення. Слово як знак.
22. Мисленнєві операції: аналіз і синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, означення. Слово як знак.
23. Пам'ять. Види і процеси пам'яті (мнемічні).
24. Емоція. Основні і самостійні емоції. Афект. Настрій.
25. Емоційна складова стресу. Дістрес. Еустрес.
26. Почуття. Вищі почуття: моральні, релігійні, патріотичні (почуття етнічної ідентичності), естетичні.
27. Особистість. Біологічна, соціальна і духовна природа особистості.
28. Задатки і здібності особистості.

29. Темперамент особистості. Психологічні властивості темпераменту.
30. Конституційно-антропометрична концепція Е. Кречмера.
31. Конституційно-антропометричні концепції У. Шелдона.
32. Мотиваційна динаміка стосунків між особистістю і тоталітарним режимом. Конформізм і його види. «Втеча в Натовп».
33. Соціальні фактори мотивації особистості в демократичному суспільстві. «Втеча від Свободи». «Позитивна Свобода».
34. Основний психологічний зміст духовності, моральності, совісті особистості.
35. Психологія любові та «розумного егоїзму».
36. Основна проблема людини у екзистенціалізмі. «Втеча від Абсурду». Позиція «Всупереч Абсурду».
37. Психорегулятивний аспект віри в Бога.
38. Основний психологічний зміст характеру особистості.
39. Я-концепція як складова характеру особистості. Формула В. Джемса.
40. Діяльність як спосіб існування людини. Самоактуалізація особистості (А. Маслоу).

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Москалець В. П. Загальна психологія: підручник для студентів спеціальності «психологія». Київ: Ліра-К, 2020. 564 с.
2. Москалець В. П. Загальна психологія: лекції для студентів спеціальності «психологія». Івано-Франківськ: Електронна бібліотека Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2021. 240 с.
3. Москалець В. П. Психологія особистості: підручник. Київ: Ліра-К, 2020. 364 с.
4. Москалець В. П. Психологія особистості: підручник. Київ-Івано-Франківськ: «Нова Зоря», 2020. 436 с.
5. Максименко С. Д., Зайчук В. О., Клименко В. В. та ін. Загальна психологія: підручник / за ред. С. Д. Максименка. Вінниця: «Нова книга», 2004. 704 с.
6. Савчин М. В. Загальна психологія: підручник. Київ: «Академія», 2018. 344 с.

ОСНОВНІ ЗАПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «Соціальна психологія»

1. Предмет і завдання соціальної психології. Функції соціальної психології. Ознаки сучасної соціальної психології.
2. Місце соціальної психології у системі наукового пізнання.
3. Поняття «соціально-психологічного простору», «соціально-психологічних явищ» та «соціально-психологічної реальності» у соціальній психології.
4. Основні методи соціальної психології.
5. Етапи становлення соціальної психології. Становлення соціальної психології в Україні.
6. Статус особистості у структурі міжособистісних відносин. Складові статусу особистості: авторитет, престиж. Поняття «позиція особистості».
7. Роль як реалізація статусу і позиції особистості. Соціальна роль. Класифікації ролей (Дж. Міда, Т. Парсонса, Дж. Морено).
8. Поняття соціалізації особистості. Соціалізація як інкультурація. Соціалізація як інтерналізація. Соціалізація як адаптація. Соціалізація як конструювання соціальності.
9. Критерії соціалізованості особистості. Ресоціалізація особистості. Асоціальна поведінка. Відхильна поведінка (девіантна, делінквентна, адекватна).
10. Стадії соціалізації.
11. Соціальні інститути соціалізації. Засоби соціалізації (традиційний, інституційний, міжособистісний, рефлексивний, стилізований).
12. Чинники та механізми соціалізації (наслідування, навіювання, соціальна фасилітація, чутки, інтеріоризація, рефлексія тощо). Форми соціалізації (цілеспрямована і стихійна).
13. Теорії соціалізації: біогенетичний, соціогенетичний, соціоекологічний (У. Бронфенбреннер), психоаналітичний підходи.
14. Сучасні теорії соціалізації (когнітивізм, ситуаціонізм, конструктивізм).
15. Види соціалізації: політична, економічна, статево-рольова.
16. Формування Я-концепції: фактори і механізми. Взаємозв'язок «активного» і «рефлексивного Я». Мотив самопідсилення, мотив самопізнання. Фактори, що визначають формування уявлень про «Я», механізми (К. Герген).
17. Поняття самоповаги особистості. Самооцінка особистості. Поведінкові кореляти осіб з високою і низькою самооцінкою. Поняття самоефективності А. Бандури. Безпомічність.
18. Механізми соціальної регуляції поведінки: зовнішні і внутрішні; соціальні норми, соціальні установки (аттитюди), цінності, ціннісні орієнтації.
19. Міжособистісна комунікація: комунікатор, реципієнт. Бар'єри спілкування. Функції спілкування. Моделі комунікації: низхідна і висхідна комунікація.
20. Вербальна (усна мова, денотати і конотації) і невербальна комунікації (оптико-кінетична система знаків, «контакт очей», паралігвістична й екстралінгвістична система знаків, проксеміка).

21. Поняття внутрішньоособистісного конфлікту. Специфіка, показники.
22. Типологія внутрішньоособистісних конфліктів. Причини виникнення внутрішньоособистісних конфліктів.
23. Поняття «атракція» (потяг), соціальна фасилітація, соціальна інгібіція, конформність підпорядкування, когнітивна реінтеграція як форми соціального впливу. Експерименти С. Мілгрема.
24. Поняття «соціальна перцепція». Соціально-психологічні механізми міжособистісного сприймання: ідентифікація, емпатія, стереотипізація, рефлексія, каузальна атрибуція. Феномен «егоцентричного приписування». Типи атрибуції: особистісна, об'єктна, обставинна.
25. Теорії когнітивної відповідності (теорія структурного балансу Ф. Хайдера, комунікативних актів Т. Ньюкома, когнітивного дисонансу Л. Фестігнера, конгруентності Ч. Осгуда і П. Таненбаума).
26. Поняття про міжособистісні стосунки: соціальні стосунки, формальні і неформальні взаємини, соціальний контроль, офіційні взаємини, особистісні стосунки. Теорія «людських відносин» Е. Мейо.
27. Поняття «міжособистісних впливів». Принцип реципрокності і соціального обміну. Концепція Р. Чалдіні (феномен «дверима в лоб», «нога у дверях», «ефект очевидця»).
28. Соціально-психологічні характеристики малої групи. Класифікація малих груп.
29. Динаміка групоутворення.
30. Лідерство і керівництво. Стилі лідерства і керівництва.
31. Нормативна поведінка. Групові норми. Груповий конформізм. Нонконформна поведінка.
32. Групові рішення. Групомислення.
33. Поняття «соціально-психологічного клімату колективу». Показники СПК та чинники успішності міжособистісних стосунків у колективі. Поняття мобінгу і булінгу.
34. Групова сумісність і згуртованість. Визначення індексу згуртованості групи.
35. Стадії формування згуртованої групи. Ознаки згуртованості.
36. Конфлікти. Типи конфліктів: між особистістю і групою, внутрігрупові, міжгрупові. Функції конфліктів.
37. Способи і методи подолання конфліктів. Шляхи вирішення конфліктів. Стратегії поведінки у конфліктній ситуації.
38. Великі групи. Суттєві ознаки великих груп. Структура великих груп. Види великих груп.
39. Масові явища у великих групах : громадська думка, суспільні настрої, масові настрої, мода, чутки, паніка.
40. Натовп. Соціально-психологічні ознаки натовпу. Види натовпу: пасивний, активний, агресивний; випадковий, діючий, конвенційний, експресивний. Природа натовпу, характеристики натовпу (Г. Лебон). Особливості поведінки людини в натовпі.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреева Г. М. Социальная психология. М., - 2000.
2. Андреева Г. М. Психология социального познания: Учеб. пособие для высших учебных заведений. — 3-е изд. перераб. и доп. / Г. М. Андреева — М.: Аспект Пресс, 2005. — 303 С.
3. Ануфрієва Н.М., Зелінська Т.М., Єрмакова Н.О. Соціальна психологія: Навчальний посібник. – К.: Каравела, 2011. – 296 с.
4. Москаленко В. В. Соціальна психологія: Підручник. – 2-ге вид., випр. та доп. – К., 2008. - 688 с.
5. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія / Л. Е. Орбан-Лембрик : [Посібник]. - К. : Академвидав, 2003. – 448 с.
6. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія / Л. Е. Орбан-Лембрик [Підручник] : у 2-х кн. Кн.1 Соціальна психологія особистості і спілкування. – Чернівці : Книги - ХХІ, 2010. – 464 с.
7. Орбан-Лембрик, Л. Е. Соціальна психологія у 2-х кн. [Текст] : підручник. Кн.2 : Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія / Лідія Ернестівна Орбан-Лембрик. – Рек. МОН. – Чернівці : Книги - ХХІ, 2010. – 464с.
8. Основи соціальної психології: Навчальний посібник / М. М. Слюсаревський, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко, Н.В. Хазратова та ін.; за ред. М.М.Слюсаревського. – К.: Міленіум, 2008. – 495 с. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.academia.edu/31387056/>

ОСНОВНІ ЗАПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «Психологічне консультування»

1. Визначення, мета та завдання психологічного консультування.
2. Психологічне консультування як вид психологічної допомоги. Історія його виникнення.
3. Специфічні особливості та види психологічного консультування.
4. Поняття про консультативний контакт і його особливості в різних психотерапевтичних напрямках.
5. Перенесення та контрперенесення в консультуванні: визначення, риси, причини, значення.
6. Загальна характеристика невербальних засобів консультативної взаємодії. Техніка дзеркального відображення невербальної поведінки клієнта.
7. Значення невербальної поведінки клієнта для консультативного процесу.
8. Поведінкові ознаки позитивного та негативного ставлення клієнта в консультативному контакті.
9. Особливості організації роботи психологічної консультації.
10. Фізичні компоненти консультативної взаємодії (обстановка психологічної консультації, структурування терапевтичного простору та часу).
11. Умови та чинники ефективності процесу консультування.
12. Морально-етичні принципи та відповідальність психолога-консультанта.
13. Основні вимоги до особистості консультанта. Модель ефективного консультанта.
14. Вплив професійної діяльності на особистість консультанта. Зміст поняття «синдром вигорання» та способи його запобігання.
15. Особливості професійної підготовки психолога-консультанта. Професійно значущі риси консультанта.
16. Психологічний зміст понять: «скарга клієнта», «психологічний запит», «проблема клієнта».
17. Характеристика процесу консультування: оптимальна часова тривалість консультативних зустрічей (з урахуванням віку клієнтів), загальна кількість зустрічей, інтервал між бесідами тощо.
18. П'ятикрокова модель інтерв'ю: етапи, завдання консультанта, психотехнічне забезпечення.
19. Еклектична модель консультативного процесу, за Б.Е. Гілландом: завдання та психотехнічне забезпечення.
20. Методи впливу і вислуховування та їх функції в структурі консультативного процесу.
21. Загальна характеристика основних технік психологічного консультування.
22. Особливості застосування психометричних методів у практиці психологічного консультування.
23. Особливості консультування тривожних клієнтів. Значення механізмів психологічного захисту.
24. Особливості консультування «немотивованих» клієнтів.

25. Особливості консультування у випадку смерті близької людини.
26. Особливості консультування клієнтів, що пережили розлучення.
27. Особливості консультування клієнтів з депресіями і суїцидальними намірами.
28. Особливості консультування вороже налаштованих та агресивних клієнтів.
29. Елементи класичного психоаналізу в практиці психологічного консультування: процедури, техніки, опір та опрацювання механізмів психологічного захисту.
30. Значення та функції захисних механізмів для процесу саморегуляції клієнта.
31. Характеристика консультативного процесу в руслі аналітичної психології К.Юнга. Вербальні й невербальні методи аналітично зорієнтованого психологічного консультування.
32. Особливості застосування юнгіанської піскової терапії.
33. Основні поняття, психотехнічні прийоми та методи індивідуальної психології А.Адлера.
34. Поведінкове консультування: мета, особливості консультативного контакту, технічне забезпечення.
35. Гештальт-консультування: основні поняття, мета та психотехнічне забезпечення.
36. Трансактний аналіз: основні поняття, мета, сучасні психотехніки.
37. Раціонально-емотивне поведінкове консультування. Застосування АВС-схеми у практиці психологічного консультування. Когнітивний підхід до консультування.
38. Клієнт-центроване консультування. Характеристика недирективних методів роботи з клієнтами.
39. Особливості консультування клієнтів з екзистенційною проблематикою, за Р. Меєм, І. Яломом, В. Франклом.
40. Прикладна логотерапія: техніки і методи.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування: підручник. Київ, 2011. 240 с. <https://www.twirpx.com/file/394644/>
2. Каліна Н.Ф. Психотерапія : підручник. Київ, 2010. 320 с. <https://academia-ps.com.ua/product/226>
3. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції : навч. посібн. Київ, 2012, 384 с. <http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/9286/1/>
4. Москалець В.П. Психологія особистості : навч. посіб. Київ, 2013. 416 с.
5. Нельсон-Джоунс Р. Теория и практика консультирования : уч. пос. Санкт-Петербург, 2000. 464 с. <http://www.klex.ru/6c9>
6. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс: навч. посіб. Київ, 2005. 656 с. http://shron1.chtyvo.org.ua/Tsymbaliuk_Ivan/Psykholohichne_konsultuvannia_ta_korektsiia_Modulno-reitynhovyi_kurs.pdf

7. Хомич Г.О., Ткач Р.М. Основи психологічного консультування. Навч.пос. Київ, 2004. 152 с. <https://nashaucheba.ru/v30649>